

Marko Prpič

Poročanje o predsedovanju Slovenije Svetu EU v televizijski informativni oddaji *Dnevnik*

POVZETEK: V prispevku je analizirano poročanje o predsedovanju Slovenije Svetu EU v televizijski informativni oddaji *Dnevnik* v marcu 2008. Avtor opravi primerjavo s poročanjem v marcu 2004, to je z obdobjem, ko je Slovenija zaključevala proces priključevanja Evropski uniji, ter pokaže na podobnosti in razlike v poročanju; ugotovitve analize primerja s poročanjem konkurenčne komercialne televizije in z rezultati javnomnenjske raziskave. Kritični pristop k poročanju izpostavi pomanjkljivosti, ki jih mora javni servis odpraviti, če želi prispevati h kakovostnejšemu poročanju in preseči utečene prakse medijskega reprezentiranja »Evrope«.

KLJUČNE BESEDE: javna radiotelevizija, EU, predsedovanje, Slovenija, javnost

1 Uvod

V prvi polovici leta 2008 je politično življenje v Sloveniji zaznamovalo slovensko predsedovanje Svetu Evropske unije (EU). Zato smo pričakovali, da bodo slovenski mediji v tem videli priložnost, da slovenski javnosti približajo evropske teme, zavest o skupnem življenju v EU širše in še posebej tiste teme, ki jih je slovensko politično vodstvo postavilo kot prioritete v času predsedovanja Svetu EU. Ker se je v minulih desetletjih televizija za večino državljanov uveljavila kot osrednji vir informiranja, smo posebno pozornost namenili osrednji televizijski informativni oddaji *Dnevnik*, ki jo pripravlja *Televizija Slovenija*. Pričakovali smo, da bo ta v času predsedovanja evropskim temam namenila več pozornosti, da bo več poročanja in da bo bolj poglobljeno. Naša izhodiščna teza je bila, da bo javna televizija bolj kot sicer odprla svoje programe za evropske vsebine in da bo vodilni medij pri poročanju o evropskih politikah, tako na področju političnega življenja kot pri poročanju o kulturnem življenju in pomembnih družbenih vprašanjih, ki zadevajo EU in njeno mesto v globalnem prostoru. Javna radiotelevizija namreč »temelji na načelih univerzalnosti dostopa, raznovrstnosti programov«; njeni programi pa morajo opravljati tudi funkcijo »spodbujanja informiranega volilnega telesa« ter »prizadevanja za razvoj demokracije« (Splichal 2005: 13). V novih razmerah združene Evrope to pomeni upoštevati, kako se različne družbene skupine konstituirajo hkrati kot nacionalne javnosti in evropska javnost, ter razvijati

razumevanje za okoliščine, v katerih državljani razumejo skupnost, svet in razmere, v katerih živijo (Croteau in Hoynes 2006: 8; Vogrinc 2005: 54), tudi glede na njihovo medijsko posredovano umeščanje v evropski družbeni prostor.

Cilj pričujoče študije je ugotoviti, kako je javna televizija poročala o predsedovanju, in skozi analizo poročanja proučevati, kako so se v specifičnih kontekstih predsedovanja v javnosti oblikovale predstave o skupnem družbenem, političnem in kulturnem prostoru Evropske unije. V ta namen se bomo osredotočili na vodilne teme v poročanju in na to, komu je javni medij podelil glas, s katerim se je govorilo o Evropi. V slednjem primeru nas bo zanimalo predvsem razmerje med medijskimi nastopi predstavnikov političnih institucij in predstavnikov civilne družbe ter zastopanost akterjev po spolu.

Prispevek v prvem delu podaja kratek vpogled v zgodovino nastanka javnih servisov ter opozarja na njihov pomen in vlogo pri informiranju najširše javnosti. Sledi opis vzorca in metodološkega pristopa k segmentiranju informativne oddaje *Dnevnik*. Osrednji del prispevka podaja rezultate analize, v kateri je zajet marec 2008. Te rezultate primerjamo predvsem s poročanjem o Evropski uniji marca 2004, ko je Slovenija zaključevala proces priključevanja EU – s tem ponujamo tudi časovni primerjalni okvir –, saj imamo v obeh primerih opraviti z izjemnima dogodkoma. Poleg tega navajamo tudi rezultate o poročanju o EU v vmesnih letih – marca 2005, marca 2006 in marca 2007, da bi bralec dobil bolj popolno sliko tudi o poročanju v daljšem časovnem obdobju. Rezultatom televizijskega poročanja na koncu dodajamo rezultate telefonske raziskave¹ o poročanju medijev o predsedovanju Slovenije Svetu EU; ta raziskava kaže kritični pogled na poročanje skozi oči uporabnikov medijskih vsebin. V sklepu povzemamo ugotovitve in ponujamo premislek o vlogi javnega servisa pri poročanju o evropskih vsebinah v času predsedovanja Slovenije Svetu EU in širše.

2 Vloga in pomen javne radiotelevizije

V zgodovini radiodifuzije sta se od pojava radia v dvajsetih letih prejšnjega stoletja oblikovala dva modela, ki določata njeno družbeno poslanstvo (Prpič 2004). V Združenih državah Amerike se je razvil tržni model, kar pomeni, da se tako radio kot televizija preživljata z oglaševanjem; prilagajanje programa željam poslušalcev pa je po mnenju radiodifuzne industrije zadostno zagotovilo, da ta izpolnjuje svoje družbeno poslanstvo. Država naj bi na področje radiodifuzije posegala čim manj; njena vloga naj bi bila omejena na regulacijo, ki zagotavlja normalne pogoje za delovanje, predvsem s podeljevanjem licenc za oddajanje (kar se je opravičevalo z omejenim številom frekvenc). Kljub temu je v ZDA že v zgodnjem obdobju, v dvajsetih letih prejšnjega stoletja, delovala vrsta izobraževalnih radijskih postaj, ki so našle zavetje na univerzah in višjih šolah. Do končne prevlade tržnega sistema radiodifuzije pa je prišlo leta 1934, ko je bil sprejet nov zakon o radiodifuziji, s katerim so bile izobraževalne postaje odrinjene na stranski tir (McChesney 1993). Šele po 50. letih 20. stoletja, ko so se drug

1. Podjetju Dnevnik, d. d., ki je opravilo raziskavo, se zahvaljujemo za razumevanje. Posebna zahvala gre Tjaši Krmelj in Aleksandru Bratini ter Tržno-raziskovalnemu oddelku, ki so nam pomagali s svojim znanjem in izkušnjami.

za drugim zvrstili škandali s poneverjanjem rezultatov gledanosti televizijskih kvizov (Barnouw 1979), pa tudi s spremenjenimi političnimi razmerami v času predsednika Johna F. Kennedyja je v domovino komercialnih elektronskih medijev leta 1967 vstopila tudi javna radiotelevizija. Digitalizacija radiodifuzije, pa tudi nova politična situacija, ki sta jo prinesli vladavini Ronalda Reagana (Engelman 1996) in Georgea W. Busha, sta vodili do radikalnega zmanjšanja sredstev državnega proračuna za delovanje javne radiotelevizije; s tem se je v ZDA ponovno utrdil položaj komercialnih medijev, ki so uspešno izkoristili konvergenco in digitalizacijo medijev za nastanek velikih medijskih konglomeratov, ki danes obvladujejo svetovno medijsko industrijo (Bagdikian 2004).

Na stari celini pa je nastajal sistem javnih medijev, ki se je oblikoval po vzoru britanske BBC. Poslanstvo javnega radia je John Reith, prvi direktor BBC-ja, v 20. letih prejšnjega stoletja opredelil v smislu dragocene nacionalne dobrine (Crisell 1997: 13), ki jo odlikuje pet lastnosti:

1. Namenjen je vsem, ki ga želijo poslušati.
2. Prizadeva si za ohranjanje visokih standardov – posredovati najboljše na vseh področjih.

Da bi to dosegel, mora javni servis:

3. Delovati kot monopol, ker bi ga konkurenca prisilila k temu, da opusti kakovostne programe in programe za manjšine, in bi si prizadeval, da kar najbolj poveča svojo publiko.
4. Financirati se mora iz naročnine (*licence fee*),² ker samo to zagotavlja, da stroški programa niso odvisni od števila poslušalcev – če je treba, lahko pripravlja drage oddaje za manjšine.

Naposled, naročnina kot alternativa oglaševalskemu dohodku ali namenskem davku sistemu omogoča, da ob univerzalnosti programa in visoki vsebinski kakovosti javni medij dosega še en pomemben cilj:

5. Javni servis je institucionalno in vsebinsko neodvisen – na eni strani od trga in na drugi od vlade (politike) (Briggs 1961: 214; Curran in Seaton 1997: 113–115).

V Evropi so zagovarjali tako regulacijo medijskega prostora kot monopolni položaj javnega servisa na osnovi posebnega poslanstva, ki ga je ta imel, ne pa na osnovi omejenega frekvenčnega prostora, tako kot so si to razlagali v ZDA. Prav na tej točki se razlikujeta komercialni in javni medijski sistem. Toda na začetku osemdesetih let se je tudi v Evropi začel proces liberalizacije in deregulacije elektronskih medijev (v Veliki Britaniji pa že po letu 1954). Interes kapitala je narekoval spremembe najprej na področju televizijskega oddajanja, nato na radijskem področju in sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja še na področju interneta in multimedijskih storitev. Proces je bistveno poslabšal položaj javnih medijev. Nacionalni javni servisi, ki so imeli do tedaj v svojih državah monopolni položaj, so se znašli pod udarom komercialnih ponudnikov. S slabitvijo njihove moči sta začeli pešati njihova vzgojna vloga ter skrb za jezik in

2. Pri nas je to prispevek za programe RTV Slovenija (RTV-prispevek) (Zakon o Radioteleviziji Slovenija, 30. člen).

posebne skupine (Engelman 1996; Crisell 1997; Tracey 1998). Vrsta dokumentov, ki so jih sprejele različne evropske ustanove, predvsem pa Svet Evrope,³ z namenom, da javnemu servisu zagotovijo preživetje, kažejo na to, da gre za resen problem.⁴

Kljub zmanjševanju družbene veljave javne radiotelevizije tudi v Evropi pa tako evropske kot slovenska nacionalna politika še naprej vztrajajo pri ohranjanju temeljnega poslanstva javnega servisa. Tako Zakon o Radioteleviziji Slovenija določa vsebine, ki jih mora javni zavod zagotavljati v informativnih oddajah,

s katerimi celovito obvešča o političnem dogajanju doma in v zamejstvu, o pomembnih dogodkih v preostalih evropskih državah, *zlasti članicah Evropske unije*, in o pomembnih svetovnih temah tako, da posredovane vsebine omogočajo objektivno javno obveščenost državljanov Republike Slovenije /.../ (Zakon o Radioteleviziji Slovenija, 2005: 4. člen; poudaril M. P.).

Z analizo poročanja v nadaljevanju raziskujemo, kako javni zavod uresničuje to določilo zakona.

3 O metodologiji

Da bi lahko proučili, kako je slovenska radiotelevizija opravljala poslanstvo javnega servisa v času predsedovanja Svetu EU, torej v obdobju, ko bi lahko bila javnost še posebej dovzetna za tako imenovane »evropske vsebine«, smo opravili kvantitativno analizo informativnih oddaj *Dnevnik Televizije Slovenija*.

V vzorec smo zajeli 31 oddaj, ki so bile predvajane v obdobju od 1. do 31. marca 2008,⁵ v skupni dolžini 25 ur, 32 minut in 59 sekund. Popisovanje gradiva je potekalo po vnaprej določenem postopku. Videogradivo so popisovale za to usposobljene koderke. Pri delu so uporabljale kodirne tabele, enota kodiranja pa je bila tema/dogodek, voditeljev poseg v oddaji in segment oddaje (zaključene celote znotraj oddaje

3. Svet Evrope je sprejel več priporočil akterjem, naj se lotijo reševanja kritične situacije (Splichal 2005: 17) in ohranijo prostor za delovanje javnega servisa. Po spremembi političnega sistema v državah vzhodne Evrope je ta val pljusnil tudi na vzhodni del celine. V Sloveniji se je zgodil v devetdesetih letih prejšnjega stoletja (Bašić Hrvatini in Milosavljević 2001).
4. Evropska unija je doslej sprejela več direktiv, s katerimi ureja delovanje medijev in s katerimi se je odzvala na spremembe v evropskem medijskem prostoru (EC 2007). Odziv Evropske komisije je bil pozen in je doslej predvsem legaliziral obstoječe stanje, pri čemer je opazna moč lobiranja komercialnih medijev, manjkata pa ji vizija razvoja na medijskem področju in bolj aktivna politika pri zaščiti interesa javnega servisa. Med pomembnimi organizacijami, ki posvečajo veliko pozornosti medijem in javnemu servisu, sta UNESCO in Svet Evrope, ki sta sprejela vrsto pomembnih dokumentov. Med njimi sta dokumenta, ki ju je sprejel UNESCO in v katerih so posebej poudarjeni pomen svobode izražanja, pluralizma mnenj in pestrosti medijskih vsebin ter nevarnosti, ki jih prinaša koncentracija medijskega lastništva (UNESCO 2008), pomen uredniške neodvisnosti in vloga javnega servisa v digitalnem okolju (UNESCO 2005). Pomemben je prispevek Sveta Evrope (Council of Europe 1994; Council of Europe 2007), ki se s priporočili in deklaracijami zavzema za ohranitev vloge javnih servisov. Škoda je le, da imajo ti dokumenti povečini zgolj moralno težo.
5. Zaradi finančnih omejitev smo bili prisiljeni omejiti časovni razpon analize. Analiza je potekala na Inštitutu za civilizacijo in kulturo (ICK), kjer več let poteka analiza televizijskih

– *Vreme, Šport, Utrip, Zrcalo tedna, Oglasi* itn., posebej pa so bili zapisani vsi posegi voditeljev oddaje) itn. Tako smo posnete oddaje razstavili na 1.466 delov. Kodiranju gradiva je sledil natančen pregled dela koderk, pri katerem smo ponovno pogledali vse oddaje in preverili, ali izpolnjene kodirne tabele ustrezajo posnetkom.⁶ Temu sta sledili standardizacija podatkov in njihova analiza.⁷ Vse teme/dogodke smo glede na vsebino poročanja razvrstili v tematske sklope in podsklope, kar je omogočilo združevanje objavljenih prispevkov v smiselne skupine.⁸ Pri oblikovanju tematskih sklopov smo delno izhajali iz delitve administrativnih pristojnosti v sodobnih družbah, delno pa iz uveljavljene delitve velikih časopisnih redakcij in uredništev. Za dokončno oblikovanje tematskih sklopov in kodirnih tabel so bili pomembni empirični rezultati testnih kodiranj, saj smo najprej opravili testno kodiranje dvanajstih oddaj. Po opravljeni analizi testnih podatkov so bili narejeni popravki kodirnih tabel in navodil za kodiranje gradiva. Pri kodiranju velja, da se najprej določi glavni tematski sklop, v katerega sodi kodirana tema/dogodek. Rezultati analize kažejo, da je bilo v oddajah *Dnevnik* v analiziranem obdobju objavljenih 1.141 tem/dogodkov in od tega jih je 629 (ali 55,13 odstotka) sodilo v zgolj en tematski sklop. Teme/dogodki, objavljeni v 512 prispevkih (44,87 odstotka), pa sodijo v dva ali več tematskih sklopov. Te so koderke vpisale kot sekundarne tematske sklope. Pri tem so morale vsaki temi/dogodku določiti primarno temo. Isti postopek smo uporabili pri kodiranju akterjev, držav itn. Tako smo dobili deset tematskih sklopov, in sicer (po abecednem vrstnem redu):

1. Družba/religija
2. Evropska unija
3. Gospodarstvo/gospodarska politika
4. Javni servisi/socialna država/humanitarno delo
5. Kultura/zabava/šport/prosti čas
6. Notranja politika
7. Sodstvo
8. Vojne/konflikti/kriminal/varnost
9. Zunanja politika
10. Drugo

Vsakega izmed sklopov smo dodatno razdelili na podsklope. V tem prispevku predstavljamo samo tematski sklop *Evropska unija*. Te ga smo razdelili na štirinajst podsklopov; tako nam je bilo omogočeno lažje merjenje in primerjanje tistih področij, ki jim je Slovenija med svojim predsedovanjem Svetu EU dala posebno težo. Podsklopi

informativnih oddaj. Predmet analize so oddaje, ki so bile predvajane v različnih letih v mesecu marcu. Rezultati analize za obdobje 2004–2006 so objavljeni v knjigi *Primerjalna analiza osrednjih televizijskih informativnih oddaj 24 ur in Dnevnik* (Prpič 2009).

6. Ker smo naredili preverjanje kodiranja, ni bilo potrebno narediti primerjave vnosov med koderkami (angl. *inter-rater reliability*).
7. Analizo in standardizacijo podatkov je opravil Mitja Čepič Vogrinčič, ki se mu zahvaljujemo za vložen trud.
8. Bralko oz. bralca opozarjam, da gre za raziskovalni konstrukt, ki smo ga razvili in testirali posebej za analizo poročanja v televizijskih informativnih oddajah.

po abecednem vrstnem redu so bili:

delovanje države v EU
druge politike EU
evropska politika – splošno
evropska politika – ustava
evropska politika države
gospodarska politika EU
kmetijska politika EU
medkulturni dialog
okoljska politika EU
predsedovanje Svetu EU
socialna politika EU
širitev EU
zunanja/varnostna politika EU
drugo

Vse akterje, ki so nastopili v oddajah, smo najprej razdelili v dve skupini glede na način pojavljanja v oddaji. Tako je bilo pri kodiranju pojavljanje akterjev zabeleženo na dva načina: kot aktivno (z izjavo) ali kot pasivno pojavljanje v oddaji (če so bili omenjeni, citirani ali pa jim je bilo pripisano neko dejanje). Vsakemu akterju je bilo pripisano samo eno pojavljanje tudi takrat, ko se je znotraj istega prispevka pojavil večkrat. Pogosto se dogaja, da novinarji zmontirajo prispevke tako, da dele izjave (ali različnih izjav) istega akterja dva- ali večkrat uporabijo v istem prispevku. Pojavljanje v sliki brez izjave ali omembe akterja ni bilo kodirano, saj bi to zelo zapletlo kodiranje posnetkov, kakovost kodiranja pa bi bila preveč odvisna od razgledanosti koderjev in njihovega prepoznavanja oseb, ki se pojavljajo v dnevnoinformativnih oddajah. Vsakemu akterju je bila pripisana funkcija, in sicer tako, kot so jo določili uredniki oddaj (v podnapisu v oddaji).

Pri kodiranju držav smo uporabili podoben pristop kot pri kodiranju tematskih sklopov. Če je bilo omenjenih več držav, je morala koderka določiti primarno državo, na katero se je nanašal dogodek ali tema. Sekundarna država pa je bila tista, ki se je omenjala v zvezi s primarno državo. Dogodki v Organizaciji združenih narodov, v Organizaciji držav izvoznic nafte OPEC ali na haaškem sodišču so bili vpisani pod delovanje mednarodnih institucij, saj bi jih v nasprotnem primeru uvrstili med dogodke v državah, v katerih imajo našteve mednarodne organizacije sedež, kar bi vplivalo na statistiko pojavljanja teh držav v analiziranih oddajah. To je bil razlog, zaradi katerega smo dogodke v Evropskem parlamentu, Evropski komisiji in drugih evropskih institucijah uvrstili v skupino Evropska unija, ne pa med države, kjer imajo omenjene ustanove sedež.

Način zapisovanja dogodkov in tem nam je omogočil, da smo jih lahko pogledali skozi različne optike – po tematskih sklopih, temah, državah, akterjih (po njihovih funkcijah in spolu) itn.

Ker smo nekatere rezultate primerjali s telefonsko raziskavo o predsedovanju Slovenije Svetu EU, ne bo odveč, če navedemo še nekaj podatkov o tej raziskavi. Opravljal jo je Anketni studio Dnevnik med 8. in 16. aprilom 2008 med 15. in 21. uro. V raziskavi je sodelovalo 786 anketirancev (51,8 odstotka žensk in 48,2 odstotka moških) iz vseh slovenskih regij.⁹ Značilnost vzorca ustreza značilnostim polnoletne slovenske populacije po osnovnih demografskih značilnostih. V anketi so bili zajeti osrednji tiskani in elektronski mediji.¹⁰

4 Analiza oddaje *Dnevnik*

Naša analiza kaže, da so v oddaji *Dnevnik* v analiziranem obdobju največ časa namenili tematskemu sklopu *Notranja politika* (3 ure, 31 minut in 57 sekund ali 22,41 odstotka časa oddaje). Na drugem mestu je tematski sklop *Gospodarstvo/gospodarska politika* (2 uri, 52 minut, 44 sekund ali 18,27 odstotka časa oddaje), na tretjem mestu *Vojne/konflikti/kriminal/varnost* (2 uri, 16 minut in 18 sekund ali 14,41 odstotka časa oddaje) in na četrtem *Zunanja politika* (1 ura, 43 minut in 30 sekund ali 10,94 odstotka časa oddaje). Drugi tematski sklopi so v marcu 2008 zasedli manj kot desetino časa oddaje. Vsi rezultati so prikazani v Tabeli 1.

Tabela 1: Tematski sklopi, marec 2008 (po času in deležu).

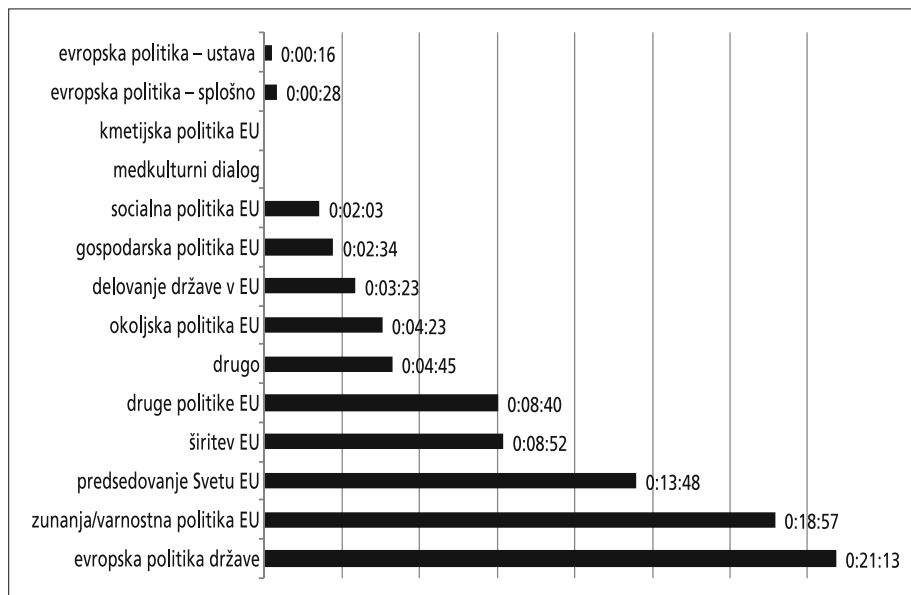
	Dnevnik	
	Čas	%
Notranja politika	3:31:57	22,41 %
Gospodarstvo/gospodarska politika	2:52:44	18,27 %
Vojne /konflikti/kriminal/ varnost	2:16:18	14,41 %
Zunanja politika	1:43:30	10,94 %
Evropska unija	1:29:22	9,45 %
Kultura/zabava/šport/prosti čas	1:23:01	8,78 %
Javni servisi/socialna država/humanitarno delo	0:48:38	5,14 %
Sodstvo	0:39:18	4,16 %
Drugo	0:31:17	3,31 %
Družba, religija	0:29:36	3,13 %
Skupaj	15:45:41	100,00 %

9. Z računalniškega seznama so poklicali 3.270 naključno izbranih telefonskih naročnikov, 564 (17,2 odstotka) jih ni bilo dosegljivih, 1.807 (55,3 odstotka) jih ni želelo sodelovati v anketi, 113 (3,5 odstotka) pa jih ni ustrezalo vzorčnim določilom. Opravili so 786 (24 odstotkov) anket. Značilnost vzorca ustreza značilnostim polnoletne slovenske populacije po osnovnih demografskih znakih (Dnevnik 2008: 4–5).
10. Tiskani mediji: Delo, Dnevnik, Finance, Slovenske novice in Večer; radiodifuzni mediji: Radio Slovenija in komercialne radijske postaje; POP TV, TV Slovenija, Kanal A in spletne strani (uradne spletne strani slovenskih medijev, spletne strani vlade, spletne strani EU). Ob tem so imeli anketiranci možnost dodati druge medije, ki jih uporabljajo (Dnevnik 2008: 20–24).

Razvrstitev tematskih sklopov se iz leta v leto bistveno ne razlikuje. Primerjava, ki nam jo omogoča naša predhodna raziskava (Prpič 2009), v letu 2008 kaže opazno zmanjšanje časa, namenjenega tematskemu sklopu *Notranja politika*: medtem ko je v obdobju 2004–2007 (vedno v mesecu marcu) zasedal v poprečju tretjino skupnega časa oddaje (33,65 odstotka), je v letu 2008 temu tematskemu sklopu pripadlo le še 22,41 odstotka časa. T-test pokaže, da je razlika statistično značilna s signifikanco pod 0,05. Povečal pa se je obseg dveh drugih tematskih sklopov: *Evropska unija* in *Gospodarstvo/gospodarska politika*. Za oba velja, da sta dosegla nadpovprečne vrednosti.

Podrobnejša analiza tematskega sklopa *Evropska unija* kaže, da so ustvarjalci oddaje *Dnevnik* v marcu 2008 največ pozornosti namenjali podsklopu *evropska politika države* (21 minut in 13 sekund), ki mu sledijo *zunanja/varnostna politika EU* (18 minut in 57 sekund) in *predsedovanje Svetu EU* (13 minut in 48 sekund) ter podsklop *drugo* (4 minute in 45 sekund). Nekaj več časa je bilo namenjeno podsklopoma *širitev EU* in *druge politike EU*. V slednjem so upoštevane *okoljska politika*, *delovanje države v EU*, *socialna politika*, *kmetijska politika*, *Lizbonska deklaracija*, *medkulturni dialog* itn., torej tudi tiste teme, ki jih je Slovenija izbrala kot nosilne teme med predsedovanjem Svetu EU. Oba podsklopa imata skupaj devet minut časa. Rezultate prikazuje Graf 1.

Graf 1: Tematski sklop *Evropska Unija*, marec 2008, podsklopi po času.

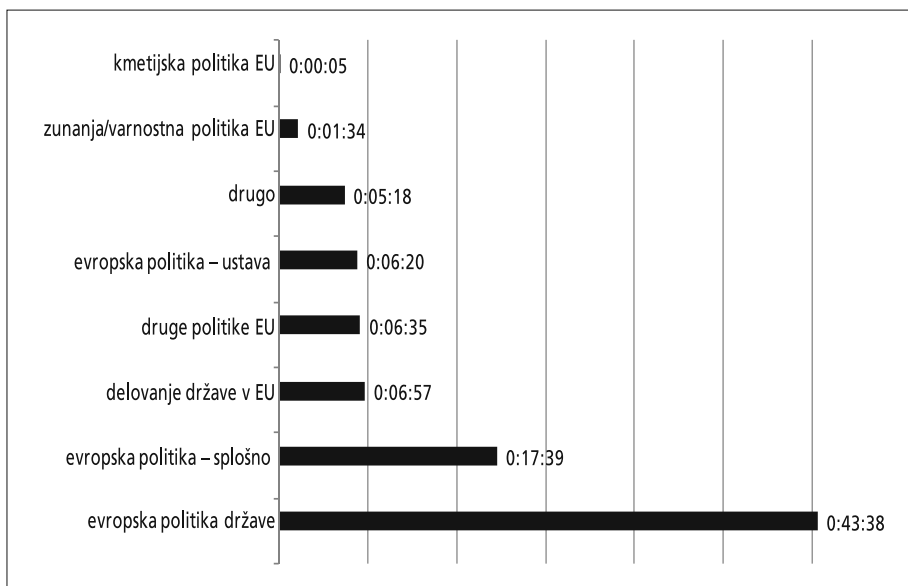

Za lažjo primerjavo pogledjmo rezultate analize oddaje *Dnevnik* iz marca 2004, torej iz obdobja, ko je bila Slovenija tik pred vstopom v EU in ko je bila EU torej prav tako v središču poročanja javne televizije.¹¹ Kot je razvidno iz Grafa 2, je bil tedaj v ospredju podsklop *evropska politika države* (43 minut in 38 sekund). Dogodkov in tem, ki

11. Slovenija je postala članica Evropske unije 1. maja 2004.

sodijo v ta podsklop in ki se navezujejo na odnos Slovenije do EU in njenih ustanov, je bilo marca 2004 dvakrat več kot marca 2008. Podatki kažejo, da gre za statistično značilno razliko. Na drugem mestu sledi podsklop *evropska politika – splošno* (17 minut in 39 sekund) ter nato še *delovanje države v EU* (6 minut in 57 sekund), *druge politike EU* (6 minut in 35 sekund) in *evropska politika – ustava* (Lizbonska pogodba) (6 minut in 20 sekund).

Graf 2: Tematski sklop *Evropska Unija*, marec 2004, podsklopi po času.

Primerjava vsebine poročanja kaže, da je torej Slovenija v času predsedovanja Svetu EU dejansko dajala prednost evropskim temam, kajti podsklopu *evropska politika države* je namenila kar dvakrat manj časa. Izstopata pa tudi podsklopa *zunanja/varnostna politika EU* in *predsedovanje Svetu EU*. Kot predsedujoča članica je Slovenija veliko časa namenjala zunanjim in varnostnim vprašanjem – posredovanju v kriznih žariščih, mednarodnemu priznanju Kosova –, kar velik del poročanja v oddaji *Dnevnik* pa je bil namenjen predsedovanju Svetu EU ter srečanjem evropskih funkcionarjev v Sloveniji. Srečanja so imela sploh posebno mesto v poročanju; precej pozornosti je bilo namenjene Sloveniji kot gostiteljici srečanj.

Tako so bile marca 2008 v oddaji *Dnevnik* največ pozornosti deležne naslednje teme:

- posredovanje EU v kriznih žariščih (Izrael, Armenija, Tibet, Srbija ...)
- priznanje Kosova
- politike EU (podnebne spremembe, kmetijstvo ...)
- zasedanja evropskih ministrov in institucij
- pristopna pogajanja Hrvaške (ERC, odnosi med državama)
- organizacija pomembnih srečanj v Sloveniji

- uveljavitev schengenske meje na letališčih
- gojenje gensko spremenjenih rastlin v EU
- ekonomska gibanja v EU, inflacija

Kot smo že zapisali, so bila marca 2004 v ospredju vprašanja, ki so bila aktualna v času pristopnega procesa. V grobem bi jih lahko razdelili na dve veliki skupini: poročanje o vsakodnevem življenju in delu v bodoči skupnosti ter pojasnila o delovanju evropskih institucij, z namenom, da se jih približa bodočim članom skupnosti.

Analiza dnevnoinformativnih oddaj *Dnevnik* v daljšem časovnem obdobju kaže, da se tudi obseg poročanja o EU – tematski sklop *Evropska unija* – iz leta v leto spreminja. V obdobju 2004–2008 (vedno mesec marec) izstopata marec 2008, zaradi predsedovanja Slovenije Svetu EU, in pred tem marec 2004, zaradi procesa pridruženja Slovenije EU, medtem ko je poročanje o zadevah Evropske unije doseglo najnižji obseg, tako po številu prispevkov kot po času, v marcu 2007.

Tabela 2: Tematski sklop Evropska unija, po številu prispevkov in po času.

Leto	Dnevnik	
	Število	Čas
Marec 2004	99	1:28:06
Marec 2005	68	0:55:24
Marec 2006	61	0:56:39
Marec 2007	35	0:32:58
Marec 2008	81	1:29:22
Skupno	344	5:22:29

Iz podatkov je razvidno, da je bilo tematskemu sklopu *Evropska unija* v marcu 2004 in marcu 2008 namenjeno v poprečju manj kot tri minute na dan, v marcu 2005 in marcu 2006 pa v poprečju le slabi dve minuti dnevno. Najmanj pozornosti je bila deležna EU v marcu 2007, ko je tematski sklop *Evropska unija* dobil v poprečju le minuto na dan. Analiza sicer kaže, da so statistično značilne razlike v povprečni dnevni dolžini poročanja o EU med letom 2008 ter letoma 2005 in 2007, medtem ko druge razlike niso statistično značilne. Ker gre za velika nihanja, lahko sklenemo, da EU ni deležna stalne pozornosti urednikov oddaje in da postane pomembna samo ob posebnih dogodkih.

5 Analiza poročanja po državah

Pri poročanju lahko opazimo veliko razliko med obravnavanjem dogodkov marca 2004, pred vstopom Slovenije v EU, in marcem 2008, v času predsedovanja Slovenije Svetu EU. V oddaji *Dnevnik* so tematskemu sklopu *Evropska unija* v marcu 2004 in marcu 2008 namenili uro in pol časa. Vendar pa je razlika v poročanju ta, da sta bili marca 2004 dve tretjini časa porabljeni za poročanje o dogodkih/temah, pri katerih je bila Slovenija zapisana kot primarna država (Slovenija – 57 minut in 58 sekund, tujina

– 30 minut in 8 sekund), marca 2008 pa je situacija obratna (Slovenija – 31 minut in 23 sekund, tujina – 57 minut in 39 sekund) in ta razlika je statistično značilna. Število prispevkov po državah je razvidno iz Tabele 3.

Tabela 3: Pojavljanje držav po številu prispevkov, marec 2004 in marec 2008.

Država	2004	2008
Slovenija	138	118
Evropska unija	60	152
Hrvaška	4	34
Kosovo		28
Srbija		23
ZDA	8	14
Avstrija	3	8
BIH		5
Nemčija	4	4

Iz podatkov je razvidno, da je Slovenija visoko uvrščena v obeh analiziranih mesecih, medtem ko je navzočnost dogodkov, povezanih z EU, občutno večja marca 2008. Marca 2008 je zaradi mejnega spora opazna visoka uvrstitev Hrvaške; zaradi osamosvojitve Kosova in mednarodnega dogajanja v zvezi z njegovim priznanjem pa sta se visoko uvrstila Kosovo in Srbija. Združene države Amerike so v poročanju o evropskih zadevah relativno nizko uvrščene; ko pa pogledamo vse prispevke, ki so bili objavljeni v oddajah, se ta država redno uvršča na vrh lestvice.

V marcu 2008 v tematskem sklopu *Evropska unija* med sedemindvajsetimi državami niso bile omenjene naslednje članice EU: Ciper, Danska, Malta in Slovaška (štiri od sedemindvajsetih članic), marca 2004 pa Grčija, Irska, Luksemburg in Nizozemska (štiri od petnajstih članic, kolikor jih je imela EU pred širitvijo); rezultati lahko izražajo ali dejansko selektivno »evropsko« usmerjenost predsedovanja Slovenije ali pa uredniško selekcijo, ki je pri izbiri dala večjo težo poročanju le iz določenih držav članic EU.

6 Akterji, osebe – pojavljanje po funkcijah in spolu

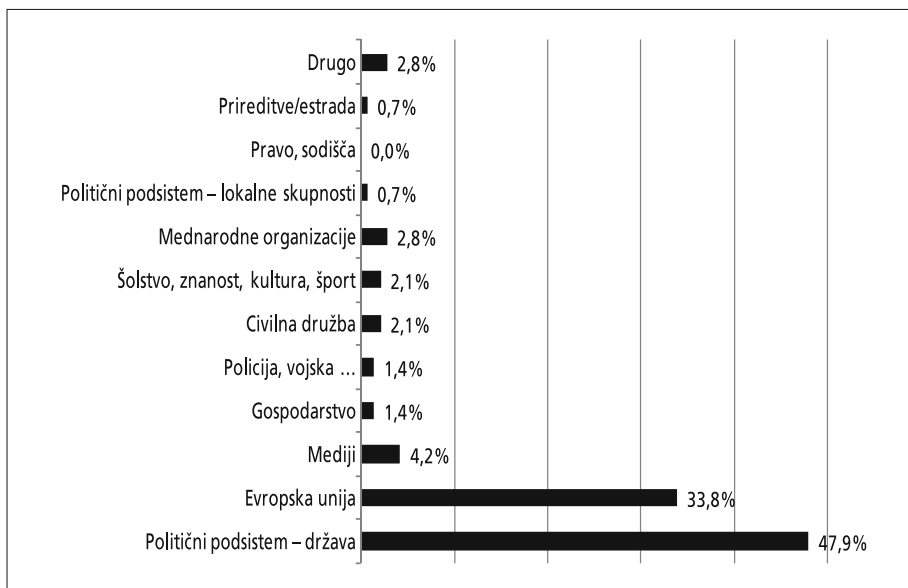
Pri kodiranju tem in dogodkov smo beležili tudi nosilce dogajanja in izjavljalce. Poimenovali smo jih akterji in jih razdelili na dve skupini: na aktivne in pasivne (tiste, ki so bili omenjeni v prispevkih, vendar sami niso dali izjave). Zabeležili smo tudi nastope anonimnih akterjev (nepodpisani ali podpisani samo z imenom, brez navedbe funkcije). Ko odštejemo anonimne nastopajoče, dobimo 212 oseb s 398 aktivnimi in pasivnimi pojavljanji. Med njimi je kar tri četrtine takih, ki so se v oddajah pojavili samo enkrat (52 oseb se je pojavilo najmanj dvakrat). V marcu 2004 in marcu 2008 so lahko gledalci najpogosteje videli osebe, navedene v Tabeli 4.

Tabela 4: Pojavljanje oseb, marec 2004 in marec 2008.

	Dnevnik	
	2004	2008
Janša, Janez	3	22
Sanader, Ivo		15
Rupel, Dimitrij	5	11
Rehn, Olli		9
Tadič, Boris		5
Barroso, Jose Manuel		5
Koštica, Vojislav		4
Jandroković, Gordan		4
Mate, Dragutin		4
Bajuk, Andrej		4
Friščić, Josip		4
Pahor, Borut	2	3
Solana, Javier	2	3
Potočnik, Janez	4	3
Jerovšek, Jožef	1	2
Podobnik, Janez	2	2
Jelinčič, Zmago		2
Prodi, Romano	5	1
Drnovšek, Janez	4	
Brezigar, Barbara	4	
Rop, Anton	5	
Bohinc, Rado	5	
Ilešič, Marko	5	

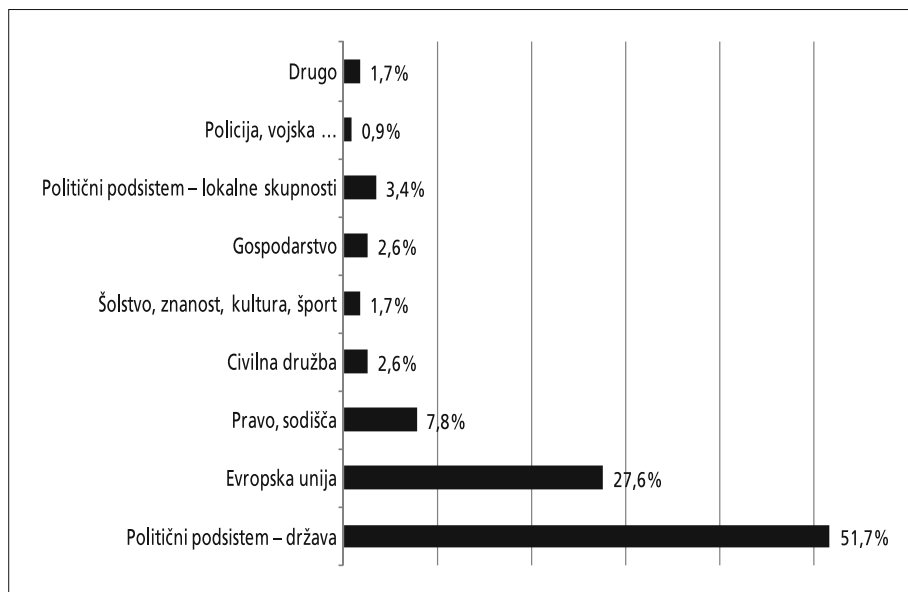
Če pojavljanje oseb analiziramo po funkcijah, v katerih so nastopile v oddajah – tako kot so jim jih pripisali ustvarjalci oddaj – lahko ugotovimo, da izstopajo osebe, povezane s političnim aparatom države (vlada in organi v sestavi vlade, poslanci, predstavniki političnih strank itn.), in evropski funkcionarji; skupaj predstavljajo več kot dve tretjini vseh nastopajočih (81,7 odstotka). Predstavniki civilne družbe, znanosti, šolstva in kulture se pojavljajo v zanemarljivo majhnem deležu – 4,2 odstotka.

Graf 3: Pojavljanje oseb po funkcijah, marec 2008.

Pri tem velja posebej opozoriti na dejstvo, da v kvantitativni pojavnosti oseb v analiziranih oddajah marca 2004 in marca 2008 ni razlik. Razlika je le v tem, da se je marca 2008 povečalo število predstavnikov EU in njenih ustanov, ki so presegli tretjino pojavnosti vseh nastopajočih. Pearsonov χ^2 pokaže, da gre za statistično značilno razliko. Lahko bi domnevali, da se je delež predstavnikov EU in njenih ustanov v oddajah povečal na račun predstavnikov političnega *establishment*a posameznih držav. Število predstavnikov civilne družbe ter šolske in raziskovalne sfere pa je bilo leta 2004 celo nekoliko višje – 4,3 odstotka.

Graf 4: Pojavljanje oseb po funkcijah, marec 2004.

Analiza akterjev po spolu kaže, da v oddajah močno prevladujejo moški. Delež žensk je marca 2008 dosegel 11,3 odstotka, marca 2004 pa je bil bistveno višji, saj je bilo med nastopajočimi 18,1 odstotka žensk. Tudi v tem primeru Pearsonov χ^2 pokaže, da je razlika statistično značilna.

7 Primerjava poročanja med javno in komercialno televizijo

Da bi lahko podali celovitejšo sliko poročanja javne televizije v obdobju predsedovanja, smo rezultate analize oddaje *Dnevnik* primerjali z rezultati poročanja v oddaji *24 ur* komercialne *POP TV*.

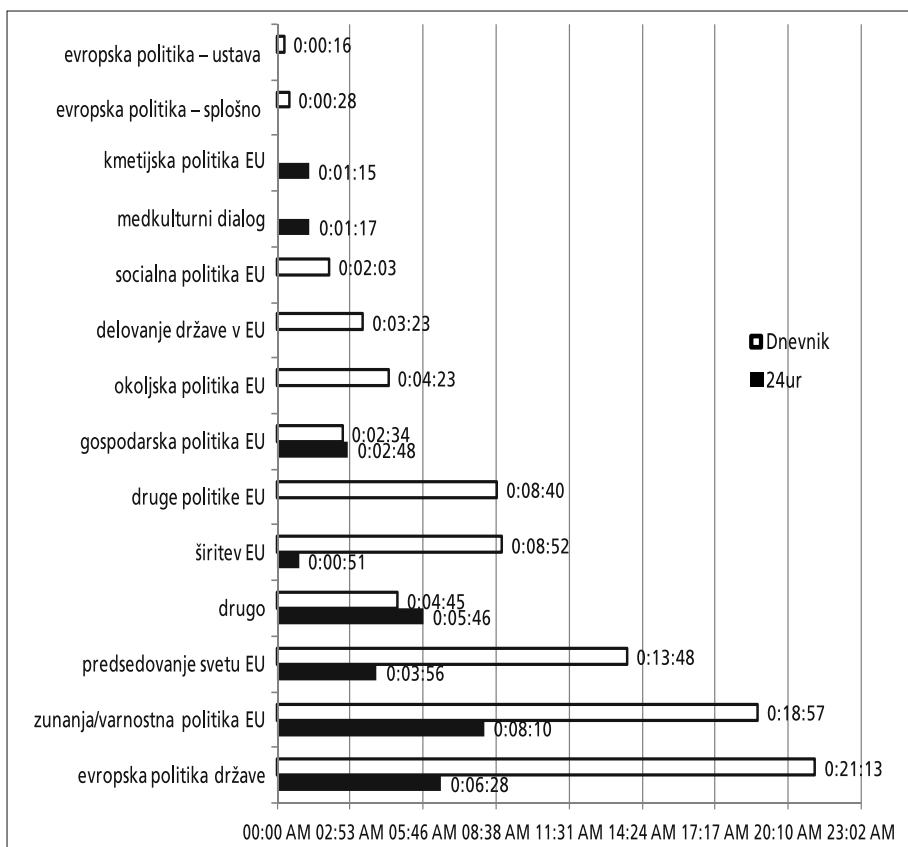
Prva podobnost, ki jo kažejo podatki, se nanaša na tematske sklope. Pri teh lahko ugotovimo, da je tudi v oddaji *24 ur* prišlo do večjega zmanjšanja obsega tematskega sklopa *Notranja politika*, ki je marca 2008 znašal 24,15 odstotka, medtem ko je večletno povprečje 32,50 odstotka časa oddaje (2004–2008, vedno mesec marec). Preizkus s T-testom pokaže, da je razlika statistično značilna. Na račun zmanjšanja poročanja o notranjepolitičnih dogodkih se je skoraj podvojil čas, namenjen tematskemu sklopu *Kultura/zabava/šport/prosti čas*, saj se je povečal na 13,47 odstotka časa oddaje, medtem ko povprečje v analiziranem obdobju znaša le 7,86 odstotka. Tudi v tem primeru gre za statistično značilno razliko. Večjih odstopanj pri drugih tematskih sklopih v marcu 2008 ni bilo.

Drugo podobnost ugotovimo pri času, ki je bil v analiziranem obdobju v obeh oddajah namenjen tematskemu sklopu *Evropska unija*. Podrobnejša analiza kaže, da so tudi v oddaji *24 ur* najmanj pozornosti evropskim temam namenili marca 2007 – le 13 minut in 11 sekund – in da so evropskim temam namenili toliko časa kot marca 2004,

ko je bila Slovenija pred vstopom v EU (marec 2008 – 30 minut in 31 sekund, marec 2004 – 31 minut in 50 sekund). Podobno je bilo tudi marca 2005 in marca 2007. Podatki kažejo, da komercialna televizija poročanju o evropskih zadevah namenja povprečno minuto na dan (izjema je marec 2007) in da je ta čas dokaj stabilen, ne glede na posebne dogodke, ki močno vplivajo na povečanje obsega poročanja na javni televiziji. Da pa *POP TV* ni posebej zainteresirana za poročanje o EU, lahko sklepamo po tem, da nima posebnega dopisnika/-ice za pokrivanje osrednjih ustanov EU, medtem ko ima *RTV Slovenija* v Bruslju kar dve dopisnici, kar potrjuje simbolično vrednost nacionalne navzočnosti v središču evropskega odločanja (Slaatta 2006).

Tretja podobnost je v tem, da so uredniki obeh osrednjih dnevnoinformativnih oddaj v marcu 2008 največ pozornosti namenili trem podsklopom: *evropska politika države* (24 ur – 6 minut in 28 sekund; *Dnevnik* – 21 minut in 13 sekund), *zunanja/varnostna politika EU* (24 ur – 8 minut in 10 sekund; *Dnevnik* – 18 minut in 57 sekund) in *predsedovanje Svetu EU* (24 ur – 3 minute in 56 sekund; *Dnevnik* – 13 minut in 48 sekund). Pri tem ne gre prezreti, da komercialna televizija evropskim temam namenja bistveno manj časa kot javna televizija. Razvrstitev podsklopov je prikazana v Grafu 5.

Graf 5: Tematski sklop Evropska unija, podsklopi, marec 2008.

8 Rezultati raziskave

Poročanje o evropskih zadevah je s pridružitvijo Slovenije Evropski uniji postalo del slovenske medijske krajine. V tem smislu so posebni dogodki, kakršna sta predsedovanje ali evropske volitve,¹² preskusni kamen za presojanje kvalitete in kvantitete poročanja o evropskih zadevah.

Marca 2008, to je v obdobju predsedovanja Slovenije Svetu EU, so uredniki oddaje *Dnevnik* namenili poročanju o EU 1 uro, 29 minut in 22 sekund, kar je minuto več kot marca 2004, pred vstopom Slovenije v EU. Po obsegu poročanja ti dve leti presemeta obseg poročanja v letih, ko ni bilo posebnih dogodkov, povezanih z EU. Tako so v marcu 2005, marcu 2006 in marcu 2007 evropskim temam v povprečju namenili 48 minut in 20 sekund.¹³ Po količini poročanja o dogodkih, povezanih z EU, javni servis stalno presega komercialno konkurenco, saj so v oddaji *24 ur* istim temam v poprečju namenili veliko manj časa – v poprečju le 27 minut in 2 sekundi na mesec.

Zaskrbnjujoče pa je dejstvo, da se poročanje v obeh oddajah ne razlikuje, saj v večini primerov poročajo o istih temah in dogodkih. V poročanju je bil poudarek na evropskih politikah in evropskih ustanovah, v oddajah pa so se kot akterji največkrat pojavljali predstavniki države in njenega aparata oziroma predstavniki evropskih ustanov. V obeh oddajah je bilo malo zastopnikov akademske sfere in civilne družbe, kar kaže na institucionalen način poročanja in spremljanje dogodkov skozi formalne tiskovne konference in druge dogodke, ki jih pripravljajo službe za odnose z javnostmi. Tudi primerjava med poročanjem v marcu 2004 in marcu 2008 kaže, da ni prišlo do kakovostnega preskoka v poročanju in da so se razmere, ko govorimo o zastopanosti žensk, civilne družbe in akademske sfere v televizijskih prispevkih, celo poslabšale. Kljub deklarirani enakopravnosti spolov se je delež pojavljanja žensk zmanjšal in ta ugotovitev drži za oddaji obeh, javne in komercialne televizije. Če je takšen trend pomanjkljivega upoštevanja enake medijske zastopanosti moških in žensk razumljiv – ne pa tudi opravičljiv – pri komercialni televiziji, je pri poročanju javnega servisa nujno opozoriti na navedene pomanjkljivosti, saj se ta s tem oddaljuje od svojega poslanstva in zavezanosti enakopravnemu reprezentiranju obeh spolov. Če povzamemo: ta del analize vodi do ugotovitve, da se tudi v času slovenskega predsedovanja Svetu EU nadaljujejo prakse poročanja, ki v ospredje postavljajo evropske in nacionalne institucije ter predstavnike političnih elit.

Poročanje, ki je odtujeno od vsakodnevnih problemov, ne more pritegniti »navadnih državljanov«, saj ti pogrešajo poročanje o vsakodnevem življenju državljanek in državljanov EU. To kažejo rezultati telefonske raziskave o predsedovanju Slovenije Svetu EU. V tej raziskavi je kar 31,3 odstotka anketirancev menilo, da je preveč poročanja o politiki ter da je premalo informacij o: zunanjih odzivih na predsedovanje Slovenije Svetu EU, drugih članicah EU, vsakdanjem življenju državljanov in državljanek EU, medkulturnem dialogu, okolju in EU-vrednotah (*Dnevnik* 2008: 30–36). Na tej točki se analiza poročanja in telefonska raziskava, ki je merila odziv javnosti na poročanje, tako rekoč prekrivata. Kot je razvidno iz naše analize poročanja, uredniki oddaje *Dnevnik* teh tem niso postavljali v ospredje. Z upoštevanjem rezultatov analize bi evropske teme gotovo približali gledalkam in gledalcem ter vplivali na gledanost oddaj.

S tem pa se zastavlja resno vprašanje, ali javni servis izpolnjuje svoje obveze do javnosti, kot jih določa Zakon o Radioteleviziji Slovenija. Z vstopom Slovenije v EU to poslanstvo dobiva širše, evropske razsežnosti, ko se demokratiziranje prostora javnosti in pluraliziranje družbeno odgovornega poročanja ne povezuje več zgolj z nacionalnim civilnim in državljanskim interesom; ta interes postaja skupni vseevropski. Predsedovanje Slovenije Svetu EU je bila izjemna priložnost za slovenski javni medij, da tako z vidika kakovosti tematskega poročanja kot pluraliziranja glasov akterjev preseže utečene prakse medijskega reprezentiranja »Evrope« in njene družbene stvarnosti. To je še toliko bolj pomembno, saj se je prav ob zadnjih spremembah Zakona o medijih in Zakona o RTV Slovenija leta 2005 v ospredje postavljalo vprašanje »evropskosti« naše medijske zakonodaje in pričakovanj, ki jih moramo kot družba imeti glede poslanstva javnega servisa (Bašić Hrvatinić 2005; Splichal 2005; Vidmar 2005; Vogrinc 2005).

Morda je sedaj, ko se je ponovno začel proces spreminjanja omenjenih zakonov, pravi trenutek, da se vprašamo, kako naj si javna RTV Slovenija zamišlja svojo javnost ter skupni evropski prostor, v katerem živimo in ki bi ga morali kot gledalci in aktivni državljani tudi sooblikovati.

Literatura

- Barnouw, Erik (1979): *A History Of Broadcasting In The United States – The Image Empire, Volume III – from 1953*. New York: Oxford University Press.
- Bagdikian, Ben H. (2004): *The New Media Monopoly*. Boston: Beacon Press.
- Bašić Hrvatinić, Sandra (2005): *Javna radiotelevizija za vse! V S. Splichal in I. Hvala (ur.): Za javno radiotelevizijo Slovenije: 104–108*. Ljubljana: Občanski forum.
- Bašić Hrvatinić, Sandra, in Milosavljević, Marko (2001): *Medijska politika v Sloveniji v devetdesetih: Regulacija, privatizacija, koncentracija in komercializacija medijev*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Briggs, Asa (1961): *The History Of Broadcasting In The United Kingdom, Volume I, The Birth Of Broadcasting, 1896 – 1927*. Oxford: Oxford University Press.
- Crisell, Andrew (1997): *An Introductory History Of British Broadcasting*. London: Routledge.
- Croteau, David, in Hoynes, William (2006): *The Business of Media: Corporate Media and the Public Interest*. Thousand Oaks: Pine Forge Press/Sage.
- Curran, James, in Seaton, Jean (1997): *Power without Responsibility, The Press And Broadcasting In Britain*. London: Routledge.
- Engelman, Ralph (1996): *Public Radio And Television In America (A Political History)*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- McChesney, Robert W. (1993): *Telecommunications, Mass Media, And Democracy (The Battle For The Control Of U.S. Broadcasting, 1928-1935)*. New York: Oxford University Press.
- Prpič, Marko (2004): *Izoblikovanje sistemov komercialne in javne radiotelevizije v ZDA in Veliki Britaniji*. Magistrsko delo. Ljubljana: ISH.
- Prpič, Marko (2009): *Primerjalna analiza osrednjih televizijskih informativnih oddaj 24 ur in Dnevnik*. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo – ICK.

- Slaatta, Tore (2006): Europeanisation and the News Media: Issues and Research Imperatives. *Javnost – The Public*, 13 (1): 5–24.
- Splichal, Slavko (2005): Javnih medijev ni brez civilne družbe. V S. Splichal in I. Hvala (ur.): *Za javno radiotelevizijo Slovenije*: 12–19. Ljubljana: Občanski forum.
- Splichal, Slavko (2005): O krizi javne RTV. V S. Splichal, Slavko in Hvala, Ivan (ur.): *Za javno radiotelevizijo Slovenije*: 99–104. Ljubljana: Občanski forum.
- Tracey, Michael (1998): *The Decline And Fall Of Public Service Broadcasting*. New York: Oxford University Press.
- Vidmar, Ksenija H. (2005): Evropa na televiziji: Dileme predloga Zakona o RTVS. V S. Splichal in I. Hvala (ur.): *Za javno radiotelevizijo Slovenije*: 44–50. Ljubljana: Občanski forum.
- Vogrinc, Jože (2005): Naglica s preoblikovanjem RTV Slovenija in nerazlikovanje med državnim in javnim ali povest o dobrih ljudeh. V S. Splichal in I. Hvala (ur.): *Za javno radiotelevizijo Slovenije*: 50–56. Ljubljana: Občanski forum.

Viri

- Council of Europe (1994): 4th European Ministerial Conference on Mass Media Policy, Prague. Dostopno prek: http://www.ebu.ch/CMSimages/en/leg_ref_coe_mcm_resolution_psb_07_081294_tcm6-4274.pdf (30. 4. 2009).
- Council of Europe (2007): Declaration of the Committee of Ministers on protecting the role of the media in democracy in the context of media concentration. Dostopno prek: <http://www.bka.gv.at/DocView.axd?CobId=23747> (28. 4. 2009).
- Dnevnik (2008): Telefonska raziskava, Predsedovanje Svetu EU. Ljubljana: Dnevnik, d. d.
- EBU Guides (2007): Information Pack, July 2007. Ženeva: European Broadcasting Union.
- EC (2007): Audiovisual Media Services Directive. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1989L0552:20071219:EN:PDF> (28. 4. 2009).
- UNESCO (2005): Public Service Broadcasting: A best practices sourcebook. Pariz: UNESCO. Dostopno prek: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001415/141584e.pdf> (28. 4. 2009).
- UNESCO (2008): Media Development Indicators: A Framework for Assessing Media Development. Paris: UNESCO. Dostopno prek: <http://unesdoc.unesco.org/ulis/cgi-bin/ulis.pl?catno=163102> (28. 4. 2009).
- Zakon o Radioteleviziji Slovenija (2005). Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, št. 96/2005.

Naslov avtorja:

Marko Prpič

Hruševo 99, 1356 Dobrova

e-naslov: *marko@prpic.net*